

ליקוטים נפלאים פרשת תולדות

"שני גויים בבטן" (כה, כג)

היצר טוב והיצר הרע הם שני גויים כי היצר טוב יש לו עם של מלאכים הנבראים מהמזוות, והיצר הרע יש לו עם של משחיתים שנבראו מעברות, וזה תלוי בבטן - בתאוות, כי מי שהולך אחר תאוותיו נדבק בו יצר הרע.

"ורב יעבוד צעיר" (כה, כג)

הדברים הללו לא נאמרו לה כנבואה בלבד אלא גם כתרופה להקל על מכאוביה. כי לפי חז"ל (מדרש הגדול) "היו עולין ויורדין במעיה כגלי הים, זה אומר אני יוצא תחילה וזה אומר אני יוצא תחילה". כיוון ששמעו "ורב יעבוד צעיר", לא רצה אף אחד לצאת תחילה, ונחו. וע"י כך הוקל לה לרבקה. (רי"ח זוננפלד)

"ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש

תם יושב אהלים" (כה, כז)

"איש תם - מי שאינו חריף לרמות קרוי תם" (רש"י). מקשין העולם דהא יעקב שפיר ידע לרמות את עשו ולבן, ולמה קרוי תם.

ויש לומר דהנה "איש" נקרא מי שמושל על הדבר כמו "איש מלחמה", ויעקב נקרא אכן "איש תם" שהי' מושל על התמימות, והי' יודע היאך ומתי להשתמש בו ועם עיקש תתפתל, וזהו שאכן דייק רש"י בלשונו המתוק "מי שאינו חריף לרמות קרוי תם", היינו מי שאינו יודע כלל היאך לרמות איש הוא קרוי "תם" בלבד, אבל באמת יעקב אינו קרוי תם בלבד רק "איש תם", ששפיר ידע מתי להיות רמאי כשצריך...

"ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש

תם יושב אהלים" (כה, כז)

ולכאורה צריך ביאור מדוע שינה הכתוב בלשונו, ואמר גבי עשו יודע ציד, ואילו גבי יעקב לא אמר יודע תורה, וביאר הגאון ה"שבט לוי" זצוק"ל דהנה זכור לו משנות עלומיו כאשר למד בישיבת 'חכמי לובלין' המעטירה, בא רב אחד לדרוש בישיבה, ובתוך דבריו אמר, ראיתי בני עלייה ומועטים מהם הינם בעלי כישרונות, כי לא הכישרונות יעמדו לאדם בדרכו להצליח בתורה, אלא מידת התמדתו ויגיעתו, וכן העיד הגר"ש בעצמו שכל גדולי תורה שנתגדלו בישיבה דשם היו העמלים והיגיעים, ועל כן בבוא התורה לשבח את יעקב אבינו, לא שיבחוהו בכך שהיה יודע תורה, אלא בכך שהיה יושב אהלים בהתמדה רבה ועצומה.

"ויהי יצחק את עשו" (כה, כח)

עשו לא היה איכר מגושם, הלובש חולצה משובצת, הולך יחף ורועה חזירים. עשו היה מגדל זקן ופאות, מנהיג עדה ומשמיע תורה בסעודה שלישית, אלא שחלק על יעקב, צדיק הדור, וסירב להיכנע לו. (הרה"ק מקוצק)

"ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה

זה אנכי" (כה, כב)

אפשר לומר דהנה לא ידעה רבקה שיש ב' ילדים בקרבה, רק חשבה שהוא ילד אחד וזה הילד האחד יש בו יצר הרע ויש בו יצר טוב ובפעם האחת כשהיא הולכת אצל פתחי עבודה זרה, היצר הרע מתגבר, אצל פתחי בית המדרש היצר טוב מתגבר.

וזהו ששאלה שהנה אנו יודעין כי האדם נברא עם ב' יצרים, אך יש לו גם כח שלישי של "אנכי", היינו מה שהוא בעצמו רוצה לבחור בטוב או ברע, וזהו שתמחה לדעת "אם כן למה זה אנכי", היכן הוא האנכי העצמי של האדם, הרי חזינן כאן אצלי שהאדם אינו בוחר כלל, רק בכל פעם כפי שמפתין אותו...

"ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה

זה אנכי ותלך לדרוש את ה'" (כה, כב)

ופרש"י "לבית מדרשו של שם" הלכה, וקשה הלה גם רבקה נביאה הייתה, ולמה הוצרכה לילך למדרשו של שם, ולא ידעה בעצמה, ויש לומר דרבקה הבינה שיש רשע במעיה, שהרי כשעוברת על פתחי עבודה זרה מפרכס לצאת, ועל כן הלכה לדרוש את ה', היינו מה שדרשו חז"ל 'את ה' אלוך תירא' 'את' לרבות תלמידי חכמים, וגם אמרו חז"ל מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנין, ועל כן הלכה לבית מדרשו של שם לקיים 'את' לרבות תלמידי חכמים, ואולי בזכות שמכבדת תלמידי חכמים, יהיו לה בנין רבנן.

(אור לשמים)

"ותאמר אם כן למה זה אנכי" (כה, כב)

אומר רבי שלמה קלוגר: כשחשה רבקה שפרי בטנה מפרכס לצאת בשעה שהיא חולפת על פתחי עבודה זרה, באה בטרניה כלפי מעלה ושאלה: "אם כן", בשביל ללדת ליצחק בן לעבודה זרה: "למה זה אנכי"? לשם מה טרח אברהם ושלח להביא אותי ממרחקים? בשביל בן כזה, יכול היה אברהם לקחת ליצחק בנו גם אשה כנענית.

"ותלך לדרוש את ה'" (כה, כב)

ופירש רש"י שהלכה לבית מדרשו של שם. וקשה, מדוע הלכה לבית מדרשו של שם ולא לבית אברהם חמיה, הלא גם הוא היה נביא? והנה במדרש מבואר שהטעם שאברהם נפטר מן העולם קודם זמנו - כדי שלא יראה שנכדו עשו יוצא לתרבות רעה. וודאי שלא רצו משמים שידע שיש לו נכד כזה, והרי אם רבקה הייתה הולכת לשאול את אברהם חמיה - הייתה מספרת לו כשהיא עוברת ליד בית עבודה זרה ולדה מפרכס לצאת, ואז אברהם היה יודע שיש לו נכד רשע, וכיון שמשמים רצו להסתיר ממנו את זאת - סיבבו שרבקה לא תלך אליו.

(תפארת יהונתן)

ליקוטים נפלאים פרשת תולדות

יעקב, ואותי לא? "ברכני גם אני אבי!" אבל הרה"ק בעל הצמח צדיק מוויז'ניץ ז"ע פירש בלשון נוחותא וכך אמר: שבע פעמים י-ה-ו-ה בגימטריה 'יעקב', ושמונה פעמים י-ה-ו-ה בגימטריה 'יצחק', וזה מה שאומר עשו לאביו: הרי ברכת את יעקב בשם ה' שבע מתוך שמונה הפעמים של שם י-ה-ו-ה שבשמן, ואם כן נשאר לך עוד אחד, אז ברך גם אותי, וזה, "הברכה אחת היא לך אבי" - הרי נשאר לך עוד שם אחד, בשבילי!

"וישא עשו קולו ויבך" (כו, לח)

במדרש איתא בשביל דמעוות שבכה עשו ואמר 'ברכני גם אני אבי' זכה לכל הטוב הזה. לכאורה הלא אנו בני ישראל בוכים בכיות פי כמה, בוכים כל הימים, והרי דין הוא שכל דבר בטל בשישים, מדוע אין הדמעוות שלנו מבטלין דמעוות של פעם אחת שבכה עשו. אלא יש לבאר על פי הדין של 'מין במינו אפילו באלף אינו בטל', ודא עקא, דמעוותינו ודמעוותיו של אותו רשע הן מאותו סוג, הוא בכה מתוך ששאף לכל חמודות עולם הזה, אף אנו בוכים על שום שחסרים לנו צרכי עולם הזה, או שאנו שואפים ליתר ממה שבידינו. אלמלי היו בכיותינו לשם שמים, והיינו מבקשים את כל הצרכים רק בכדי שנוכל לעבוד בהם את ד', ואפילו כשבוכים על צער הגוף מתכוונים לצער השכינה שמצטערת כביכול אתנו, כי אז היו דמעוותיו של עשו בטלות ומבוטלות בשישים ויותר.

(הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע)

"ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה

את יעקב אחי" (כו, מא)

הטעם שרצה עשו להמתין בהריגת יעקב עד אחר מיתת יצחק, רש"י מפרש: כמשמעו, שלא אצער את אבא. והרמב"ן כתב שפחד עשו שאם ימיתנו בחיי אביו, אז יקלל אותו יצחק ויהפוך ברכתו לקללה. ובתרגום יונתן כתב שאמר עשו: הלא גם קין הרג את אחיו הבל, אבל אחר כך ילד אביו את שת, וכן אני אם אמית את יעקב עכשיו, יחזור אבי ויליד בן, מה שאין כן כשאמיתנו אחר מיתת אבי, אז אהיה אני היורש היחיד.

"ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויאמר לו לא

תקח אשה מבנות כנען" (כה, א)

אומר ה"חפץ חיים": כאשר אדם מבקש להשפיע על ילדיו ללכת בדרך טובים, ולמנוע אותם מללכת בדרך חסאים, ינהג כמו שנהג יצחק, בנועם וברכות ולא יעשה זאת ברוגזה ובכעס. תחילה: "ויברך אותו", אחר כך פנה אליו בבקשה: "לא תקח אשה מבנות כנען". אחר כך חזר והרעיף עליו אהבה וברכות: "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך".

א לוס שבת

"ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאוד"

(כו, יג)

מנהג העולם, שהעשירים ככל שעשרם גדל, כך ה'איש' שבהם פוחת והולך ולבם נאטם משוועת הזולת. אולם אצל יצחק נאמר: "ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאוד", על אף שהלך יצחק וגדל ברכושו, הלך גם ה'איש' שבו וגדל כעשרו.

"הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי" (כו, ב)

מה טעם נתיירא דווקא באותו יום מפני יום המיתה? שכן אמר תרגום יונתן, כי ערב פסח היה אותו היום ולפיכך ציוה להביא שני גדיים, אחד לקרבן פסח ואחד לקרבן חגיגה. והנה, הגמרא אומרת, כי "בפסח נולד יצחק" (ראש השנה י'), והלא כלל הוא, כי "הקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום" (ראש השנה י"א) - הרי ידע יצחק שימות בפסח, אך לא ידע באיזה פסח ימות, ולפיכך אמר באותו יום של ערב פסח: "לא ידעתי יום מותי".

(יסוד התורה)

"ותקח רבקה את בגדי עשו...ותלבש את

יעקב" (כו, טו)

אומר רבי יצחק מאיר מגור: יעקב אבינו נתברך על ידי יצחק, בהיותו לבוש בבגדי עשו. להורות לדורות הבאים, שגם כאשר יהודים מחליפים את לבושם היהודי בבגדי עשו ונראים כגויים, גם אז הם ראויים לברכה.

"הוה גביר לאחיק" (כו, כט)

אם הנך גביר, כלומר עשיר, אל תהנה מזאת לבדך, אלא הוה גביר לאחיק ובעת מצוקתם סייע בידם.

"ויבא לאביו" (כו, לא)

אמרו בעלי הרמז שב' תיבות אלו יחדיו נקראים ישר והפוך, מתחילתם לסופם ומסופם לתחילתם, כי כך הטביע הבורא בעולמו שכן אשר יכבד אב, ישנה הדבר אצלו - שבניו יכבדוהו, ומי שאינו מכבד אב ואם, גם אליו יחזרו הדברים ... (באר הפרשה)

בספר נחל אליהו מובא רמז נחמד: דהרי כל כיבוד עשו לאביו לא היה כדי לקיים מצוות כיבוד אב, אלא בכדי לקבל חזרה את מה שהוא חפץ, הברכות, וזה נרמז במילים "ויבא לאביו" שנקראות ישר והפוך...

"ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת היא לך אבי

ברכני גם אני אבי וכו" (כו, לח)

בפשטות הכוונה היא שעשו שאל את אביו בלשון תמיהה, "הברכה אחת היא לך אבי" - יש לך רק ברכה אחת, לברך את